

Verlag literature seminar

1 januari 1972

Auteur: Drs. B. Wildeboer

Volume: 03

Nummer: 1

Pagina's: 17-25

Documenten

- moer_jrg03_007.pdf

het voord eel van deze werkwijze is dat er een k leine collectie ontstaat van boeken van verschil l ende niveaus d ie toch d icht bij elkaar l iggen de over stap naar een iets hoger niveau wor dt hierd oor ongemerkt ge daan aan het eind van d e twee de k l as als een aantal lee rlingen al schuchter naar literatuur beginnen te grijpen kan de leraar wat betere werken aan de klas sebibliotheek toevoegen den doolaard een enkel e gijsen georges hebbel i nck wordt d oor vrijwe l alle leer lin gen zeer gewaardeerd een enke l e ruysl inck enz door d e vrije orientatiel essen en de instelling van een klassebib liotheek ko men de leerli ngen vanzelf tot de ont dekking dat lezen best fijn kan zijn voor zover ze dit nog niet weten a ls je maar d e goede boeken weet te vind en en wat fijn is bepalen zij zelf zonder enige dwang van hogerh a nd daarbij komt dat besprekingen in de klas in groepsverband d oor de leer l ingen zelf van het op d at moment gewaardeerde belangrijk kan bijdra gen tot de ontwikkeling van de kritische zin en de eigen smaak omdat de leerlin gen zelf vanuit ver schillende maar toch dicht bij elkaar gelegen niveaus praten en lezen voe den zij zichzelf en elkaar op zeker wat betreft de kwa liteit van de door hen ge le zen werken hopelijk ook wat betreft de kwantiteit verslag literature semi na r drs b wi ld eboe r inleiding onder de auspicien van de international associa tion for the evaluation of edu cational achievement i e a en onder leiding van pro fessor benjamin s bloom van de universiteit van chicago werd van 5 juli tot 14 au gustus 1971 een international seminar for advanced training in curriculum devel opment and innovation gehouden te grinna in zweden het seminar duurde in to taal zes weken ongeveer een derde deel van de tijd werd besteed aan courses een derde deel aan seminars en een derde deel aan individuele studie teambesprekin gen consultaties van stafleden en het opstellen van papers de courses die door alle deelnemers werden gevolgd hadden tot doel een gemeenschappelijke taal voor sys tematische leerplanontwikkeling in zichten en vaardigheden in bepaalde aspecten van de leerplanontwikkeling en leerplanevaluatie te ontwikkelen en ze hadden tot doel inzicht te geven in de wijzen waarop experts en panels van experts kunnen worden ingeschakeld tijdens de verschillende fasen van de leerplanontwikkeling de seminars die door de deelnemers met dezelfde specialisatie werden gevolgd hadden tot doel inzichten en vaardigheden te ontwikkelen in het speciale gebied of aspect van de leerplanontwikkeling en verbanden te leggen tussen de alge

mene problematiek tijdens de courses aan de orde gesteld 17 in totaal werden zes seminars gehouden over de volgende gebieden of aspecten science social studies humanities elementary education evaluation and curriculum research en curriculum organization planning and implementation in het hier na volgende zullen de thema's worden vermeld die tijdens het seminar literatuur aan de orde kwamen 1. deelnemers seminar onder leiding van prof. alan c. purves professor of english aan de universiteit van illinois namen aan het seminar voor literatuur deel profesora maria te resa p. de roibon argentin. e. anil vidyalenkar india. moshe ilan israel. krase malyaporn thailand en de schrijver van dit verslag. 2. doe l seminar a. een onderzoek in te stellen naar de verhouding tussen literatuur en cultuur b. een onderzoek in te stellen naar de verhouding tussen de behoeften van de maatschappij en de eisen van de vakspecialisten ten aanzien van het leerplan voor de literatuur en de moedertaal c. een onderzoek in te stellen naar de aard van de response die iemand geeft op een literair werk en de ontwikkeling daarvan d. een discussie te houden over de praktische problemen die zich voordoen bij het ontwikkelen van een leergang voor literatuur gerelateerd aan a. b. en c. e. een onderzoek in te stellen hoe men formatieve en summatieve testen voor leerlingen en leergangen kan introduceren h. a. de discussie over de plaats van de literatuur in de maatschappij en de wijze waarop het literatuuronderwijs dient plaats te vinden leidde tot enkele interessante conclusies in de eerste plaats bleek er internationaal gezien weinig verschil van mening te bestaan over het feit dat men literatuur niet onderwijst om iemand een vak te leren maar om hem te helpen meer mensen te worden dit ondermeer door de eigen mening met die van de auteur en zijn karakters te vergelijken door zijn ervaring te vergroten door andere gedachten te leren begrijpen en aanvaardden door zijn eigen positieve in een tumultueuze wereld te leren bepalen verder was men het erover eens dat de ingrijpende maatschappelijke veranderingen zeker ook hun invloed moeten uitoefenen op het literatuuronderwijs over de wijze waarop de leraar in het voortgezet onderwijs de literatuur moet introduceren was men eveneens vrij eensgezind overeenkomstig de ideeën van leeren in andere vakgebieden leek het de groep gewenst aan te sluiten bij de belangstelling van de leerlingen in hoeverre men daarbij de controversieel onderwerpen kan en wil behandelen was een punt van discussie in het algemeen waren de vertegenwoordigers van het westen sterk geneigd geen censuur toe te passen en de leerlingen te leren kritisch te staan en te denken t. a. v. een modern literair werk 18 en wilde de neiging tot sterke emotionele betrokkenheid van de leerling graag gebruiken om hem in de literatuur in te leiden e. vertegenwoordigers van israel en thailand waren meer geporteerd voor het versterken van de culturele erfenis en voor het onderwijzen van de cultuur en literatuurgeschiedenis in dit verband werd vooral de eerste week toen met de second language groep werd vergaderd ook de verhouding tussen de literatuur en de moedertaal behandeld verwezen werd naar de zeer belangwekkende methode van james moffet 1 tevens kwam de vraag aan de orde in hoeverre de leraar een establishment cultuur propageert zie denys thompson discrimination and popular culture z. ook taalkundig leven de subculturen vaak een eigen leven men kwam tot de slotsom

dat men moet trachten zoveel mogelijk de verschillende mogelijkheden van language teaching na te gaan om daarna bij het opbouwen van een leergang een keuze te kunnen maken iib een universeel probleem bij het opbouwen van een literatuurleergang bleek het verschil te zijn tussen de eisen die de vakspecialisten aan de universiteit stellen en de behoeften die volgens onderzoek blijken te bestaan bij de leerlingen en in de maatschappij de universiteit vraagt de scholen voort gezet onderwijs de leerlingen te trainen als potentieel vakspecialist als criticus de behoeften van de leerlingen en de maatschappij wijzen veeleer in de richting van persoonlijke groei linguïstische sophistication liefde voor de eigen cultuur kritisch denken enzovoort in het curriculum voor literatuur zal er voor beide benaderingen plaats moeten zijn noch een uitsluitend historische behandeling noch een indeling in genres of thema's lijkt daarom gewenst waarschijnlijk kan men het beste een indeling maken volgens de ontwikkeling van het kind waarbij men rekening houdt met inhoud thema psychologie van het werk en het taalgebruik het verdient in dit geval aanbeveling het samenstellen van een leergang voor literatuuronderwijs niet aan een bepaalde categorie van leraren of vakspecialisten over te laten maar multidisciplinair te werk te gaan zie ook iii d iic in een zweedse handleiding voor leraren in het literatuuronderwijs in zweden wordt opgemerkt the teaching of literature ought to have its emphasis on the training of the skills of reading literature striving to develop the students ability to assimilate texts with positive and personally enriching reading experiences and by that to keep or awaken their desire to continue reading after their school days de seminar group formuleerde tijdens de groepsdiscussies van prof r w tyler de volgende doelstelling the students are to acquire an interest in reading on their own more works or selections of works of literature by the writers to whom they are introduced in the school or similar writers 19 algemeen was men van mening dat de response van een leerling op een literair werk van het grootste belang was geconstateerd werd dat het plezier in het lezen van literatuur op de scholen voortgezet onderwijs vaak be dorven wordt door een grote hoeveelheid contextuele literaire en of culturele informatie aan literatuur zitten vier aspecten 1 literatuur als kennis van de ontwikkeling van stijlen en vormen 2 literatuur als een voertuig voor de ontwikkeling van perceptuele en kritische vaardigheden 3 literatuur als vorm van plezier genoeg 4 literatuur als een middel om het leven te onderzoeken de groep in het seminar meende dat aan punt 3 veel aandacht moet worden gegeven en dat bij de ontwikkeling van een leergang hiermede veel meer dan vroeger rekening moet worden gehouden de zweedse professor gunnar hansson pleitte evenzeer voor een evenwicht tussen de ontwikkeling van appreciatie interesse en de kennis van termen stijlen enz hij gaf voorbeelden van door hem gedane onderzoekingen ten aanzien van de waardering van leerlingen voor literaire werken hij hanteerde daarbij z g n linguistic scales waarbij de leerling zijn waardering op vijf schalen kon weergeven een van de interessante bevindingen daarbij was dat ook weinig geletterden vrijwel tot dezelfde waardering van gedichten komen als studenten en vakspecialisten waarschijnlijk moeten wij middelen vinden om de leerlingen die minder verbaal begaafd zijn toch hun response te laten uitdrukken naar aanleiding van zijn in het zweeds gestelde boek the author the poem the reader wees hij op

de drie interpretaties die er van een gedicht kunnen zijn de mededeling this poem is tragic verwijst bijvoorbeeld naar a de gevoelens van de lezer criticus b de gevoelens van de auteur c de woorden in het gedicht merkwaardig is nu dat ons onderwijs doorgaans tracht het authorpoem zoveel mogelijk te reconstrueren hetgeen de leerlingen vaak in het scheppen van hun eigen readerpoem frustreert bovendien loopt deze benadering bij de behandeling van moderne poëzie geheel vast het is zeer wel mogelijk kinderen poëzie te laten genieten ze eventueel zelf gedichtjes te laten maken gunnar hansson heeft hiervoor poëziebundels werkboeken gemaakt waarbij gebruik gemaakt wordt van foto's tekeningen zelf schrijven van soortgelijke gedichten groepsdiscussies en eventueel klasse gesprekken 3 20 auteur i tekst l ezer wat geschreven is in de tekst de betekenis van de woorden in hun historische context de na druk moet vallen op het deel voor de stippe lijn ijd bij het ontwikkelen van een leergang voor literatuur stuitte de seminar groep op enkele zeer fundamentele problemen zo constateerde men dat men weinig wist van de ontwikkeling van literaire kennis vaardigheden en attitudes deels is dit te wijten aan onvoldoende research deels aan het gemis aan begripsvorming ten aanzien van elk van deze gebieden in de relatie tot het leren van literatuur meer kennis is beschikbaar over linguïstische ontwikkeling maar deze is te weinig toepasbaar op de verschillende taalsystemen bovendien moet men voor het samenstellen van een leergang beschikken over een doordacht kader dit ontbrak al was men het erover eens dat dit kader minder zou moeten worden ontleend aan de structuur van de literatuur historisch genrematig of thematisch dan aan de structuur van het proces van lezen kritiseren en bestuderen dit betekent een nieuwe aanpak van de selectie van teksten tenslotte zag men ook de problemen met betrekking tot de lerarenopleiding onder ogen zou men een leergang maken die principieel zeer sterk afweek van de bestaande dan zou dit een zeer intensieve schooling en bijscholing van de leraren vereisen dit is voor literatuur minder gewenst en uitvoerbaar omdat het hele onderwerp altijd waarden met zich mee brengt en tevens niet samenhangend is de groep was unaniem van oordeel dat de leraar door de leergang ruime vrijheid tot zelfstandig optreden moest worden gelaten 4 over het nut van goede handleidingen liepen de meningen uiteen men vreesde dat ze ongelezen zouden blijven het leergangmodel dat tenslotte het meest diepgaand werd besproken was dat wat zich richtte op de ontmoeting van leraar en leerling met een serie teksten zoals alan purves het in zijn samenvatting formuleerde this model tended to reject attempts to make literart study purely historical critical personal or philosophical the model also ought to assert the value of a tentative and eclectic approach to aesthetic experience in contradistinction to the increasingly practical demands on the whole curriculum literature serves as a focus for discussion of a variety of ideas for training in critical and tentative thinking 21 for training in a tolerance for verbal and experiential ambiguity and for training in the ability to make judgements on aesthetic and humanistic matters ieformatieve en summatieve testen in het handboek on formative and summative evaluation of student learning is hoofdstuk 20 gewijd aan evaluation of learning in literature de schrijver hiervan alan c purves is tevens betrokken bij een onderzoek naar the relationships among certain areas of achievement

in literature study and between those areas and certain of the major characteristics of students their backgrounds their curricula and their instructions aan de hand van het hoofdstuk uit het handboek en de resultaten van het i e a onderzoek besprak de seminar groep verschillende wegen om tot evaluatie van het geleerde te komen zowel aan het eind van een unit als aan het eind van een hele cursus men stelde een lijst op van wat men om trent de leerlingen zou willen weten daarbij onderscheidde men vaardigheden begrip kennis en attitude s zie iii a t m c algemeen was men van mening dat elke strikte scheiding van cognitief en affectief gedrag voor literatuur ongewenst is evenals een eenvoudig lineair model voor het leren van literatuur met de toepassing van het model van bloom handboek p 125 voor het cognitieve gedrag had men dan ook grote moeite vervolgens besprak men een aantal cognitieve en affectieve testen en de problemen die zich daarbij voordeden gaande van vragenlijsten tot het stellen van eigen mening in de vorm van een essay praktizkvoorbeeld aan de hand van een tekst gebruikt in het i e a rapport the sea ging men in op de vraag after an one hour classdiscussion of the sea what should a group of 12 years old students be able to do that they might not have been able to do before cive three examples and how can you tell de y roep gaf als evaluatiemogelijkheden aan 1 evaluatie van het klassegelak door de leraar 2 rechtstreeks vragen stellen aan de leerlingen door de leraar 3 elke leerling om een geschreven response vragen 4 andere werken in de discussie betrekken en deze discussie evalueren 5 rechtstreeks vragen stellen aan de leerlingen over de relatie met andere werken 6 elke leerling om een geschreven verklaring vragen over de door hem waar genomen relaties 7 het doen uiting geven van de response door middel van dramatiseren door de leerling 8 het doen uiting geven van de response door middel van andere niet verbale middelen tekenen muziek 22 iii persoonlijk e indrukken t a v het semina r literature tijdens het literatu re s emina r k wamen d ikwij ls sponta a n tallo ze pro b l emen na a r voren wa a rmee de d eel-nemers in hun e i gen land worstel den voor ve len was het een verrassend e r- varing te bemer k en d a t i n een heel l a n d er deel van de wereld in een heel a n d ere cultuur toch d ezelfde moe ilijk h e d en b ij het g even van l iteratuur zich voo rd ed en genoemd werd en reeds de inv l oed van d e universitaire were ld op de program ma s voor het voortgezet ond erwijs het gemis a an research en d e lerarenople i ding bij toetsing van bijvoorbeeld het voorstel l ee rpla n rij ksscho l en voor neder lan dse taal en l etterkund e v w o h a v o en d e d efinatieve pro- gramma s ein d examens v w o h a v o m a v o b l eken de d a a rin vervatte aanwij zingen door gaans u i terst vaag en soms zel fs discutabel te zijn zo spreekt het voorstel lee rpl a n rij ksscho len voor het eerste l eerjaar over het lezen en be spreken van goede lectuur wa a rb ij dan het probl eem bij het woor d goede ligt dat neemt ni et weg d a t de grote vrijhei d d ie de leraar ten aanzien van d e be- handeling van literatuur blijkens bovengenoemde officiële stukken bezit een zeer positief punt kan zijn maar dan moet die leraar wel de mogelijkheid hebben in sa- menwerking met zijn and ere vakcol le ga s van deze lfde school te kiezen uit een paar zorgvul d ig samengestelde leergangen waa ri n ruimte is voor eigen i nit i atief maar waarbij de leraar tevens talrijke ideeën testmoge lijkheden enz aan de hand worden gedaan van het grootste belang is daar bij dat de leraar d uid el ijk

wordt welke researchresultaten gebruikt kunnen worden en welke niet hoe zijn methode kan worden afgewogen ten opzichte van andere en welke gevolgen hiervan kan verwacht worden telkens blijkt weer ook internationaal dat leraren geneigd zijn te denken aan te brengen omdat deze kennis meetbaar is dat daardoor de doeleinding dat de leerlingen genoeg moeten vinden in het lezen en het na de school zullen continueren doorgaans volledig wordt tegengewerkt dringt onvoldoende tot hen door vooral niet omdat zij niet in staat zijn de response van hun leerlingen te meten wat is er nu voor Nederland en het literatuuronderwijs nodig in de eerste plaats een gecoördineerde planning van curriculaal en plan gebaseerd op algemene doeleindingen die weer naar leeftijdsgroepen zijn gespecificeerd een longitudinale planning van de leergang voor Nederlandse taal en letterkunde beginnend in de kleuterschool en reikend tot de universiteit een vaststellen van de doelstellingen die men met het onderwijs in Nederlandse taal en letterkunde in de verschillende schooltypen wil bereiken de uitwerking van deze doelstellingen in een of meer leerjaren tenminste bestaande uit tekstboeken niet per se bloemlezingen voor de leerlingen en een handleiding voor de onderwijzers en leraren deze handleiding dient aanwijzingen te bevatten suggesties hoe een tekst op verschillende wijzen kan worden behandeld testitems en mogelijkheden om zelf testen samen te stellen enz het verdient daarbij aanbeveling relaties te leggen met andere vakken zoals de moderne talen en de expressieve vakken in het buitenland Amerika India heeft men gunstige ervaringen opgedaan met commissies waarin vakspecialisten van de universiteit leraren leerlingen maar ook specialisten op het gebied van psychologie sociologie evaluatie enz zitting hebben de invoeren van de leergang en door middel van of liever met behulp van de pedagogische centra en de regionale en plaatselijke adviesdiensten voor men daar toe overgaat dient men eerst de leergang met behulp van researchers op experimenteerscholen op zijn bruikbaarheid te toetsen hierna voortdurend evalueren van de leergang en het doorgeven van de resultaten hiervan aan alle betrokkenen zodat de leergang en telkens kunnen worden aangepast uiteraard is dit slechts een globaal schema nadrukkelijk wordt hier gesteld dat de bedoeling van deze geplande procedure moet zijn de leraar te helpen zijn taak beter te vervullen en zijn onderwijsresultaten te optimaliseren de seminar groep achtte het van het grootste belang dat de vrijheid van de leraar gewaarborgd blijft in feite wordt deze vrijheid door de ruime scala van alternatieven die hem geboden worden eerder groter dan kleiner een lerarenopleiding die niet opleidt tot vakspecialisme alleen maar sterk de nadruk legt op de leraarstaak is dringend noodzakelijk daarom zal veel meer dan tot nu toe de lerarenopleiding in het teken moeten staan van de wetenschappelijke kennis die ten aanzien van leerprocessen overdracht enz is verkr egen de leraar moet in staat zijn in zijn praktijk de nieuwe verworven heden vanuit de research toe te passen het vorenstaande zal tijd vragen wellicht is daarom de praktische aanpak van Zweden een goed voorbeeld daar heeft men een commissie zie de een aantal doelstellingen voor het literatuuronderwijs laten opstellen vergezeld van een beknopte heldere toelichting dit geschrift biedt de leraar voldoende houvast zonder dat hij geforceerd wordt tot geheel nieuwe methoden in een later stadium 1971-1972 zullen hem leer-

gangen worden aangeboden gebaseerd op de ontworpen doelstellingen noten 1 james moffet teaching the universe of discourse new york 1968 james moffet a student centered language arts curriculum grades 1-3 a handbook for teachers new york 1968 2 denys thompson discrimination and popular culture penguin 1964 1968 3 hij werkt momenteel aan een engelse vertaling 4 bij de introductie van nieuwe leergangen en materialen moet de leraar en 24 zijn schoolteam voldoende speelruimte hebben om het materiaal aan te vullen bijv door tekstboeken meulenhof serie en het curriculum framework in te vullen zo kan de leergang units bevaaten waarbinnen de leraar zelf volgorde en ev keuze van teksten bepaalt door het behandelen van de verschillende units worden toch de doelstellingen van de leergang bereikt 5 i e a literature final report bij alan purves revised july 1971 in i e a mother tongue t e sts november 1969 uitgebreide literatuur lijst verkrijgbaar bij het ministerie van onderwijs en wetenschappen te den haag waar moeten we beginnen boeken op de kleuterschool c van reene in 1961 werd door de stichting speurwerk betreffende het boek een onderzoek ingesteld naar de lees- en studiegewoonten van volwassenen en jeugd het rapport onder de titel mensen en boeken gepubliceerd gaf bepaalde aanknopingspunten voor hen die met jeugd en boeken te maken hadden en zo kwam o a naar voren dat de volwassenen die in hun jeugd gelezen hadden ook op latere leeftijd het boek trouw bleven en juist omdat het boek op de scholen van lager en middelbaar onderwijs een steeds grotere rol gaat spelen besloot de rotterdamse schoolcommissie voor het jeugdboek een poging te doen om zelfs de kleuters al in contact te brengen met het boek deze schoolcommissie voor het jeugdboek samengesteld uit mensen van de scholenbond en de boekhandel en de bibliotheek staat onder voorzitterschap van iemand van de onderwijsinspectie en heeft daardoor het voordeel dat men wat makkelijker toegang krijgt tot de scholen verder werkt zij met een gemeentesubsidie en jaarlijkse bijdragen van de andere partners zodat men in derdaad bepaalde activiteiten kan ontwikkelen vooral de tijd van de kinderboekenweek wordt benut op vele plaatsen in de stad zijn tentoonstellingen van boeken op allerlei gebied en leeshoeken geven de jeugd gelegenheid al is het maar een week per jaar boeken te bekijken en te lezen zonder dat ze er iets voor hoeven betalen maar kleuters zijn afhankelijk van hun ouders en van het schooltje zoals men de kleuterschool nog dikwijls pleegt te noemen en daarom moet men het boek bij hen brengen ipv dat zij erop uit gaan was het een jaar of tien twaalf geleden misschien nog niet zo gemakkelijk om een aardige collectie nederlandse kleuterboeken samen te stellen daarin is een grote verandering gekomen uitgeverij als l emniscaat en kluyer zijn de warden van het artistiek en psychologisch verantwoorde kinderboek duidelijk k 2 5